

Den klare tanke og brutalt konsekvente handling.
Et essay om rødderne til den russiske sejr i Den Store
Fædrelandskrig¹

Indhold

Indledning	2
Problemet.....	3
Udviklingen i Rusland	4
Fundamentet.....	4
Udviklingen af det teoretiske grundlag i 1920erne.....	7
Kolossens sjæl og struktur skabes.....	10
Den dybe operation efter Stalins ødelæggelse af eliten	11
Eftertanke.....	12
Kildeudgivelser og litteratur:.....	12
Kildeudgivelser:.....	12
Litteratur:.....	13

---

¹ Indgår i 'Rusland før og nu. Essays tilegnet generalmajor Karsten J. Møller'

Indledning

Sådan set er denne lille artikel ikke henvendt til Karsten Møller, men til de andre, hvis verdensbillede og historieopfattelse stadig hviler på den selvtilstrækkelige angelsaksiske og tyske historieskrivning i de første årtier efter 2. Verdenskrig. Både den generelle historieskrivning og ikke mindst de angelsaksiske flyvevåbenhistorikere nedtonede arrogant den kendsgerning, at det var den russiske 'air-land' krigsindsats, der først nedslod og dernæst knækkede den tyske krigsmagt og derigennem sikrede de allierede sejren. Det var muligvis også gode – bevidste eller ubevidste – grunde til at holde skyklapperne på plads under den kolde krig.

Ligeså gode grunde som der var og fortsat er for russerne til at ignorere den ubehagelige kendsgerning, at det var Molotov-Ribbentrop-aftalerne, der skabte forudsætningerne for Tysklands erobring af det meste af Vesteuropa fra Nordkap til Kreta fra april 1940 til maj 1941. De sejre, der gav Hitler den optimisme og de resurser, der lagde grundlaget for det efterfølgende eventyr mod øst.

Der er to årsager til, at det i dag er muligt at korrigere det traditionelle enøjede billede af den europæiske del af 2. Verdenskrig. For det første den energiske og brede søgen efter sunde rødder for den landmilitære profession, den renæssance, som prægede den amerikanske hær fra 1975 til 1990. Herunder fandt man også en rig kilde i udviklingen af den sovjetiske operative kunst i mellemkrigstiden og under 2. Verdenskrig. Hovedkraften var oberst David Glantz, der kunne lade sig inspirere og bygge videre på skotten John Erichsons klassiske "*The Soviet High Command. A Military-Political History, 1918-1941*", der var udgivet allerede i 1962, samt Erichsons fremragende tobindsværk "*The Road to Stalingrad*" og "*The Road to Berlin*" fra 1975 og 1983. For det andet den adgang til de russiske arkiver, som vestlige historikere opnåede i Boris Jeltsins præsidentperiode. En del af resultatet af deres forskning ses i artiklens afsluttende liste over kildeudgivelser og litteratur.

Der er særdeles gode grunde til, at ikke mindst den lille del af den uniformerede del menneskeheden, der søger holdbar militær professionel indsigt, forholder sig stærkt kritisk til den hidtidige fascination med de vesteuropæiske og tyske militære "profeter" fra mellemkrigstiden. Dette skyldtes, at de alle af forskellige - personlige og indenrigspolitiske - årsager skrev ud fra en fornægtelse af den realitet, som 1. Verdenskrig kun alt for tydeligt havde demonstreret.

John Fuller, Basil Liddell-Hart, Charles de Gaulle samt den officielle franske hærdoctrins forfattere fornægtede alle, at man ville blive tvunget til at vinde den næste europæiske storkrig gennem massive og voldsomt tabsgivende landoffensiver. De tre første mente, at det var muligt i stedet at sætte små højmekaniserede elitekorps, der ved elegant manøvre ville sikre sejren. Den officielle franske doktrins forfattere ligesom de engelske og amerikanske hærs generalstabe accepterede ganske vist, at man igen måtte totalmobilisere samfundet, men hærstyrkerne skulle indsættes i en strategisk defensiv. Sejren skulle opnås gennem en langvarig nedslidning af tysk vilje gennem flådeblokade og anden økonomisk krigsførelse.

Også Giulio Douhet skrev i afvisning af 1. Verdenskrigs realitet, idet der jo måtte være et bedre alternativ. Som John Fuller var han præget af tidens futuristisk-fascistiske tro på den teknologiske elites nøglerolle. Staten, Italien, skulle koncentrere sig om at bygge en massiv bomberslagstyrke, bemandede med den ny tids teknikriddere. Straks ved krigens, den totale krigs, udbrud skulle man rette et moralødelæggende bombeangreb mod modstanderens storbyer. Så ville presset fra den panikslagne befolkning tvinge regeringen til at standse kampen.

Uanset hvor meget britiske og amerikanske flyveofficerer følte og tænkte som Douhet, kunne de ikke – officielt, i fredstid - bygge værnet på en så barbarisk doktrin. Royal Air Force's løsning blev et understrege den afskrækkende virkning af massive bombeflystyrker. Denne opfattelse og rolle blev støttet af Liddell-Hart, der i stadig højere grad forstod de begrænsninger i statens handlefrihed, der fulgte af moderne vestlige samfunds opfattelse af krig. Den amerikanske hærs flyverkorps løsning blev at udvikle evnen til ved højteknologisk præcisionsbombardement at ramme nøglepunkter i en fjendes økonomi, så han mistede evnen til at fortsætte krigen. Selv dette

var ikke politisk legitimt i 1930'ernes USA, så man måtte lade som om, at præcisionen skulle anvendes mod fjendtlige skibe ved amerikanske kyster.

Vesten leverede tre sunde og realistiske teoretiske og strukturelle bidrag til sejren i 2. Verdenskrig.

Briterne videreførte og udviklede 1. Verdenskrigs model for organisation og ledelse af et demokratis krigsindsats, herunder for en overlegent effektiv efterretningstjeneste.

Amerikansk organisation af industriproduktion og logistik leverede afgørende bidrag til alle de allierede stormagters materielpark (samt med udviklingen af atombomben et helt selvstændigt element i den endelige sejr). Den amerikanske massive produktion af robuste terrængående lastvogne blev forudsætningen for alle allieredes felttogslogistik på alle krigsskuepladser, også på Østfronten.

US Navy's kombination af udvikling af hangarskibsoperationer og fleksibel oceanlogistik samt dets marinekorps udvikling af evnen til amfibiekrigsførelse gav evnen til strategisk modoffensiv over havene.

Samlet gjorde disse bidrag, at Vesteuropa og Japan har kunnet nyde frihed fra tyranni siden '1945.

Medens vestlige teoretikere således skrev med skyklapper i afvisning af massekrigens realitet i industrialderen, koncentrerede tyskere og russerne sig om pragmatisk at analysere denne krigs karakter for bedst muligt at kunne vinde den næste gang. Begge, specielt tyskerne, havde også den fordel, at de helt kunne koncentrere sig om denne opgave. De havde ikke - som Storbritannien, Frankrig samt til en vis grad USA - hovedparten af deres fredstidsressourcer og intellektuelle energi bundet til dagligdagens garnisonering og stabilisering af kolonier, interesseområder og urolige grænser.

Men selv tyskerne kom på to afgørende områder til at stå tilbage for russerne. *For det første* interesserede den tyske hær sig i studierne af Verdenskrigen kun for det taktiske og operative niveau. Hæren overså i professionel blindhed, at en afgørende kilde til det tyske nederlag havde været den ineffektive samordning af indsatsen på strategisk niveau mellem hærledelsen, marineledelsen, kejseren og regeringen. Man søgte igen at udvikle et militært apparat, der hurtigt kunne levere sejren tilbage til staten, som Schlieffenplanen skulle have gjort. *For det andet* afviste Hitler bl.a. af anakronistiske ideologiske grunde langt ind i krigen en dybdemobilisering af samfundets menneskelige ressourcer. De tyske kvinder, der jo nok ville have været en mere motiveret arbejdskraft end slavearbejderne, burde forblive husmødre. Hitlers afvisning af at delegerer reel magt før krigen og i de første krigsår hindrede en effektiv koordinering af produktionsapparatets anvendelse. Netop for Tysklands, den mindre økonomis, vedkommende, var en tidlig dybdemobilisering en forudsætning for sejr.

Modsat situationen i Tyskland anlagde de russiske teoretikere og ledere et holistisk og pragmatisk syn i deres analyse af Verdenskrigen og de efterfølgende operationer i Borgerkrigen og mod Polen. De trak på totalitær revolutions vilje og evne til at gennemføre en total mobilisering af alt og alle bag krigsførelsen. Også de russiske teoretikere begik fejl; drevet af ideologien satsede man for entydigt på den strategiske offensiv. Den paranoide diktator var tæt ved at undergrave resultaterne af sit folks ofre gennem sit angreb på de væbnede styrkes elite fra 1937. Men både det teoretiske fundament og den praktiske forberedelse af storkrigen viste sig at være så robuste, at den russiske hær fra 1942 kunne genrejses og opbygges til 1945's sejrende kolos.

Problemet

Efter 1. Verdenskrig var det for den uhildede analytiker i store træk klart, hvilke krav en eventuel fremtidig storkrig ville stille. Man skulle blot acceptere, at en gentagelse af en sådan krig var en reel mulighed

For det første ville en ny krig med stor sandsynlighed få en karakter grænsende til total. Der måtte derfor forberedes en mobilisering af alle produktionsressourcer. Allerede i fredstid måtte der opbygges og jævnlige øves en effektiv, total mobilisering af og kontrol med statens menneskelige

ressourcer. Alle forberedelse måtte være tilpasset den pågældende stats demografiske og geostrategiske vilkår. Forberedelsen af menneskelige ressourcer og kapital/produktionsapparatet skulle knyttes til en dynamisk teknologisk mobilisering. Denne skulle sikre, at staten ikke alene var i stand at følge med i den meget hurtige udvikling indenfor nøgleområder som fly, kampvogne, elektronik og kemisk krigsførelse, men også rettidigt kunne producere, bemande og anvende de nye muligheder en masse.

For det andet skulle man udvikle et teoretisk og praktisk organisatorisk grundlag for at kunne føre denne forventelige totale storkrig til sejr. Der skulle skabes en pragmatisk forståelsesramme. Den skulle omfatte alle forudsigelige problemer under krigsførelsen, herunder løsningen af de taktiske problemer, der var forbundet med at opnå gennembrud af dybe forsvarsstillinger. Det var disse problemer, som havde domineret operationerne under Verdenskrigen. Man skulle også finde en realistisk og effektiv ramme for at føre og støtte bevægelig krig med massive hære under og efter det udbrud, der kunne følge et gennembrud. Det var aldrig lykkedes i 1914-18, fordi forsvareren altid nåede at stabilisere situationen ved at opbygge en ny forsvarsfront bag den gamle. Der skulle skabes en effektiv overordnet ramme for at kontrollere og støtte både flere samtidige felttog på forskellige krigsskuepladser og i forskellige operative retninger samt al anden militær og økonomisk indsats. Rammen skulle sikre, at alle elementer blev og forblev effektive instrumenter for statens ledelse i indsatsen for at nå de opstillede mål for krigen. Dvs. at der skulle etableres en fungerende strategisk ledelse af krigen.

Den hurtige udvikling af flyteknologien i mellemkrigstiden betød, at der skulle udvikles en måde at anvende massive flystyrker på og bag kamppladsen - helt frem til fjendens bagland - der både udnyttede flyenes iboende fleksibilitet og behovet for synergi mellem fly og overfladeenheder.

Udviklingen i Rusland

Dette var områder, alle de tre sejrige stormagter i 2. Verdenskrig opnåede at finde og implementere brugbare løsninger på. For Sovjetunionens vedkommende både fandt og implementerede man disse løsninger allerede før, man blev inddraget i krigen. Dette skyldtes forskellige forhold. Der var rødder til udviklingen i russisk militær tænkning og praktik i årtierne op mod 1. Verdenskrig. Nederlaget til Tyskland i denne krig og de første efterkrigsårs ydmygelser af Rusland og erfaringerne fra krigen mod Polen og Borgerkrigen motiverede til reform for revanche. Revolution og Borgerkrig skabte en effektiv ramme for en bred rekruttering, afprøvning og udvikling af talent fra alle Sovjetunionens lag og folkeslag. Sovjetunionens revolutionære karakter skabte den nødvendige idealisme og den hensynsløshed i indsatsen for at kunne anvende alt potentiale en masse og rettidigt.

Fundamentet

Også den russiske hær erkendte i årtierne efter Napoleonskrigene behovet for udviklingen af en teoretisk baseret professionel elite, og som alle andre valgte man i første omgang Henri Jominis velskrevne, videnskabelige tolkning af Napoleons krigsførelse. Den schweiziske teoretiker, der jo frustreret i sit betydelige ego havde skiftet fra fransk til allieret tjeneste efter at været efterladt på sidelinien i Vilnius under Ruslandsfelttoget i 1812, inspirerede etableringen af generalstabsakademiet i 1831-32.

Medens Jomini ikke fik styrende indflydelse på den praktiske start af akademiet, må man konstatere, at al udvikling af operativ teori derefter i Rusland blev præget af hans 'krigsvidenskabelige' syn – som jeg vil karakterisere som geografisk-materialistisk-matematisk – samt af Jominis klare terminologi og definitioner. Clausewitz' alternative forståelse af krigsførelsen i Revolutions- og Napoleonsårene fik først betydning senere, og da primært gennem Lenins dybe enighed med Clausewitz' beskrivelse af forholdet mellem krig og politik.

Den ældre Henri Jomini, der i afgørende grad kom til at inspirere udviklingen af russisk og sovjetisk militærteori.

Det forhold, at Rusland skabte et generalstabsakademi og begyndte at uddanne generalstabsofficerer, fik dog i Tsartiden primært indflydelse på udviklingen af den russiske operative teori. Generalstabsofficerskorpset blev på intet tidspunkt en dominerende elite inden for det massive officerskorps. Man måtte konkurrere om indflydelse med garderegimenternes og artilleriofficerskorpsets allerede eksisterende elitegrupper. Samlet forholdt alle disse elitegrupper i Sankt Petersborg - med deres konkurrence om gunst og indflydelse - til den store grå masse af faste officerer i provinsen som en olieplet på oceanet, man flød oven på, kunne ikke blandes med det. Denne distance mellem hærens top og masse var dog ikke kun en funktion af de sociale strukturer i Tsarriget. Landets enorme udstrækning og meget svage infrastruktur medførte, at provinsen på alle områder måtte klare sig selv, leve sit eget liv.

Under Krimkrigen 1853-56 gjorde den svage infrastruktur i den sydlige Rusland, at det var umuligt for landet at mobilisere, samle og støtte så store styrker ved Sortehavet, at man kunne føre krigen mod de relativt små fransk-britiske styrker her effektivt.

Ydmygelsen fra nederlaget kom til at drive og inspirere den bølge af forskellige reformer, som krigsminister, *general Dmitri Alekseyevich Milyutin* fik gennemført årene efter krigen. Et af generalstabsakademiets centrale opgaver havde fra dets etablering været gennemførelsen af 'militærstatistiske' og militærgeografiske studier. Milyutin var professor for militærstatistiske studier indtil 1856. På grundlag af to årtiers geografiske og statistiske studier af de eksisterende og mulige hjælpeklender i de forskellige grænseregioner og på den anden side af grænsen hos den potentielle fjende blev det enorme rige fra 1862 - året efter at Milyutin var blevet minister - opdelt i militærdistrikter. Det var en territorial opdeling, hvor styrker og tildelte ressourcer i hvert distrikt og krigsforberedelserne her skulle muliggøre, at landet på hver mulig krigsskueplads havde styrker, der i princippet autonomt kunne indlede krigen her. Medens den prøjsiske generalstab fra sin skabelse havde været opdelt i stabsafdelinger, der specialiserede sig i studiet af den mulige krig i en given retning, mod en given fjende/gruppe af fjendestater, kan man sige at Milyutin så sig tvunget til at gennemføre en geostrategisk organisering og forberedelse af hele landet ud fra samme logik. Andre reformer gjorde det samtidig lettere at foretage mobiliseringen af de masser af soldater, der kunne gøre det muligt at dække militærdistrikternes behov.

I Generalstabsakademiet arbejdede man med veje til at kontrollere de stadig større troppestyrker, som herefter kom til rådighed. Dets chef fra 1889, *general Genrikh Antonovich Leer* søgte i Jominisk ånd i sin lange tid som først professor og så chef at beskrive de nødvendige taktiske principper på krigsskuepladsen for militære aktiviteter. I 1898-udgivelsen "*Strategi - Krigsskuepladsens Taktik*" blev denne koblet til gruppering af flere armeers indsats, dvs. den idé, der senere førte til militærdistriktets dannelse af en "front" ved mobilisering og dette niveaues stadig mere centrale rolle i at kontrollere styrkernes indsættelse.

Virkningen af massemobiliseringen på strategiens mulig for at fremkalde en afgørelse blev grundigt analyseret af Warszawa-økonomen *Ivan Stanislavovich Bliokh* i hans kontroversielle massive værk "*Fremtidens Krig i dens Teknologiske, Økonomiske og Politiske Sammenhænge*" fra 1897. Bliokh skitserede i virkeligheden den virkelighed, som al militærteori og al strategi skulle virke i, indtil kernevåbnene i perioden 1945 til 1955 tilføjede en fundamental ny dimension til krigsførelsen mellem stormagter.

Ivan Bliokh, der før århundredeskiftet analyserede den industrialiserede massekrigs problemer, som militærteorien den første halvdel af det 20' århundrede i skulle finde løsninger på.

Akademiet erkendte i årene efter nederlaget til Japan under krigen i fjernøsten 1904-05 behovet for et begrebsapparat til håndteringen af store troppstyrker. I sin bog fra 1912 "*Nutidens Krig: Felthæres Aktiviteter*" definerede akademiets strategiprofessor, oberst A.A. *Neznamov* "operationer" som afgrænsede og autonome perioder af flere arméers forberedelse og kamp i rammen af én opgave på krigsskuepladsen. Han opdelte sådanne operationer i offensive, defensive og møde-operationer. I hvilken grad russisk militærteori stadig var inspireret af Jominis geografiske analyse (krigsskueplads, operationslinier, afgørende punkter, koncentration af masse) og krav om fysisk koncentration af hæren demonstrerede *Neznamov* ved i bogen med accept at citere Leers forgænger som akademichef, *general Michail Ivanovich Dragomirovs* læresætning: "*Sejr går til den person, som bedst skaber en handlingsplan, fører sin hær til det afgørende sted for kampen, og for hvem det lykkes at koncentrere sine styrker i felten*"².

Den russiske indsats under 1. Verdenskrig demonstrerede som krigen mod Japan havde gjort det, at selv en sofistikeret teoretisk diskurs ikke kan kompensere for et samfunds og dets hærs grundlæggende svagheder. Kun *general Aleksey Alekseyevich Brusilovs* sommeroffensiv i 1916 demonstrerede en overlegen føring på både de taktiske og operative niveauer. Han tilføjede den østrig-ungarske hær et så afgørende nederlag, at massiv og direkte tysk støtte herefter blev nødvendigt for at holde Østrig-Ungarn i krigen.

---

² Carl Van Dyke, *Russian Military Doctrine and Education, 1832-1914*. New York 1990, p. 144

General Brusilov, der effektivt planlagde og ledede den mest succesrige russiske offensiv under 1. Verdenskrig, kun ét år før den russiske hær gik i opløsning.

Udviklingen af det teoretiske grundlag i 1920'erne

For at vinde Borgerkrigen anvendte bolsjevikkerne et stort antal officerer fra tsar-hæren som "militære specialister", der skulle sikre kvaliteten i stabsarbejde og føring, indtil den nye generation af "Røde Chefer" havde opnået en føringsrutine og et uddannelsesniveau, der gjorde det muligt at afslutte denne pinlige afhængighed af repræsentanter for klassefjenden.

Den tidligere elev fra 1903-generalstabsklassen, *general Aleksandr Andreyevich Svechin* sluttede sig i 1918 til den Røde Hær. Han havde som ung generalstabsofficer deltaget i Manchuriet og under 1. Verdenskrig været regiments- og divisionschef. Efter en kort periode som stabschef for den Røde Hærs hovedstab, koncentrerede han sig om militærteoretisk arbejde, der fik karakter af dybe og uhildede studier af begivenhederne på de forskellige fronter under 1. Verdenskrig. Hans studier ledte til en fuldstændig pragmatisk holdning til krigsførelsen, som gjorde ham skeptisk overfor mulighederne for at skabe én altdækkende militærdoktrin. Denne holdning placerede ham på linie med krigskommissæren *Leon Trotsky*, og i et modsætningsforhold til dennes udfordrer *Mikhail Frunze*, der overtog kontrollen over hæren i året efter Lenins død i begyndelsen af 1924. Frunze, der var under indflydelse af de "Røde Chefer", var overbevist om, at hærens og dens operationers karakter logisk måtte og skulle afspejle sit samfunds klassekamps karakter. Dvs. at den Røde Hær måtte afspejle revolutionens klassekamps karakter, mobilisere hele samfundet bag sig, og militærdoktrinen måtte søge krigens afgørelse hurtigt, igennem offensive operationer. Mikhail Frunze døde i 1925 af en kloroformforgiftning, muligvis på Stalins direkte initiativ. Men det blev hans opfattelse, der kom til at præge udviklingen af den Røde Hær i de efterfølgende år.

Svechin blev magtpolitisk udmanøvreret på grund af sin pragmatisme og sine bånd til Trotsky, men hans teoretiske og pædagogiske arbejde lagde fundamentet for hærens efterfølgende professionelle udvikling. Et af hans centrale bidrag var diskussionen og definitionen af operativ kunst mellem taktisk og strategisk 'kunst' i hovedværket "*Strategi*" fra 1927: "*Taktikken orkestrerer (på slagpladsen) specifikke tekniske operationer til et integreret slag ... En operation er en samling af helt forskellige handlinger, nemlig: udarbejdelsen af operationsplanen; logistiske forberedelser; koncentrationen til udgangspositionen; bygningen af forsvarsstillinger; gennemførelsen af marcher; udkæmpelsen af slag som fører til at en del af fjendens styrke omringes eller ødelægges og tilbagetrækningen af andre fjendtlige styrker, enten som resultat af en direkte omfatning eller som et resultat af et foreløbigt gennembrud, og til erobringen eller fastholdelse en bestemt linie eller et geografisk område. Taktik og forvaltning er den operative*

kunsts byggesten. ... *Strategi er kunsten at kombinere krigsforberedelser og grupperingen af operationer for opnåelsen af målet for de væbnede styrker i krigen.*"³

Svechins "*Strategi*" blev i realiteten først afløst af *marskal Vasiliy D. Sokolovsky's "Militærstrategi"* fra 1962⁴, der tog højde for kernevåbnenes indflydelse på kamppladsen .

Ud over Verdenskrigen omfattede Svechins analyse også Borgerkrigen og felttoget mod Polen. Borgerkrigen understregede behovet for samordningen af militær indsats spredt over et meget stort geografisk område i rammen af en og samme plan. Fiaskoen mod Polen, som var en smertefuld ydmygelse for alle russere, skyldtes bl.a., at man ikke havde været i stand til at følge angrebet mod Warszawa op med endnu en echelon, forberedt med rådighed over de nødvendige logistiske resurser, uden pause. Svechins understregning af behovet for en ubrudt bølgerække af angrebsbølger var ikke unik. Både tyskerne og de allierede havde erkendt det samme behov under krigen og indrettet sig derefter.

Medens Svechins arbejde lagde grundlaget, var *Mikhail Nikolayevich Tukhachevsky* den dynamiske kraft bag Mikhail Frunze, der blev hovedkraften bag opbygningen af 2. Verdenskrigs Røde Hær. Tukhachevsky havde som ung officer i tysk krigsfangenskab gennemført så mange flugtforsøg, at han blev overført til en specielt sikret officerslejr. Her sad den aktive elite af tilfangetagne Entente-officerer og diskuterede krigens gang og taktisk fornyelse. Den unge russer sad i celle med Charles de Gaulle.

Tukhachevsky sluttede sig som russisk nationalist til bolsjevikkerne, fordi han vurderede, at kun de havde den brutale viljestyrke, der var nødvendig for at modernisere landet og dets væbnede styrker. Han imponerede Lenin og opnåede, på trods af, at han i 1918 kun fyldte 25, at blive den mest respekterede og anvendte "Røde Chef". Som et en-mands 'rejsehold' blev han udsendt som overordnet militær chef - under Borgerkrigen til Sibirien og derefter Krim, til felttoget mod Polen, til pacificeringen af det opfattende Tambov-bondeoprør og til nedkæmpelsen af Kronstadt-matrosernes oprør. Derefter blev han fra 1922 en central person i opbygningen af det tysk-sovjetiske militære samarbejde. De tyske militære ledere erkendte herunder hans potentiale som modspiller og intrigerede derefter for at svække hans indflydelse. Tukhachevsky fungerede fra 1924 til 1928 som stedfortrædende krigskommissær (forsvarsminister) og chef for den røde hærs hovedstab. Mod slutningen af perioden fremlagde han sine tanker for opbygningen af de sovjetiske væbnede styrker.

Mikhail Tukhachevsky som 'Rød Chef' og leder af 'strategisk rejsehold' omkring 1920

³ Aleksandr A. Svechin, *Strategy*. Moskva 1927 (engelsk udgivelse ved Kent D. Lee, Minneapolis, 1992), pp. 68-69

⁴ Marshal V. D. Sokolovsky (red.), *Military Strategy. Soviet Doctrine and Concepts*. New York 1963

Industrien skulle moderniseres, udbygges og forberedes totalmobiliseret, så den kunne udruste og støtte en moderne, i høj grad mekaniseret massehær. Denne hær, skulle som en naturlig følge af dens rolle som et klassekampsinstrument, organiseres til indsættelse i en omfattende strategisk offensiv. Målet med krigen var en hurtig sejr, sikret gennem kombinationen af hærens tekniske kvalitet, masse og dybt manøvrerende gennembrudsstyrker. Den tekniske og organisatoriske modernisering skulle omfatte opbygningen af massive, afbalancerede flystyrker, faldskærmsenheder, massive moderne artillerienheder samt store kampvognsenheder. I modsætning til briter og amerikanere så russerne tidligt, at kampvognen skulle opfattes som en godt beskyttet, generelt anvendelig kanon, der skulle gives den størst mulige bevægelighed i terrænet – russisk terræn. Ligeledes i modsætning til briter og amerikanere erkendte russerne, at fly både skulle anvendes, så der blev opnået synergi med landstyrkerne på de taktiske og operative niveauer, og mod mål i strategisk dybde.

Tukhachevsky erkendte, at forsætningen for at denne hær ville blive mere end en massiv materielpark, var, at der samtidig blev gennemført en modernisering og effektivisering af hærens forvaltning og herunder ikke mindst personelforvaltningen, af kadreuddannelsessystemet og af enhedsuddannelsen.

Allerede under denne forberedende periode samlede Tukhachevsky en gruppe af selvstændigt tænkende, personligt dynamiske og effektive officerer omkring sig. Den ledende teoretiker var den ét år yngre *Vladimir Kiryakovich Triandafillov*, der ligesom Tukhachevsky kom til den Røde Hær med en baggrund som ung officer i Tsarhæren. Han havde deltaget under Tukhachevsky under Tambov-operationen og var fra 1924 operationssektionschef i hovedstaben. I 1928 blev han stedfortrædende stabschef.

Den brillante teoretiker Triandafillov

Triandafillov publicerede i 1927 resultatet af sine krigshistoriske studier samt af en analyse af Sovjetunionens geostrategiske og fremtidens tekniske vilkår under titlen "*Karakteren af Moderne Arméers Operationer*". Det centrale element var hans analyse af gennembrudsoperationen, hvor han beskrev den nødvendige sammensætning og operationerne af fronternes 2-3 "*chokarméer*", som skulle gennembryde modstanderens system af forsvarsstillinger med en sådan afstand mellem gennembrudsrummene, at man sikrede en operativ omfatningsoperation. Medens tyske teoretikere – som også den yngre Liddel Hart's infanteridoktrin – forestillede sig gennembrud opnået ved intelligent, opportunistisk udnyttelse af lokale svagheder, var *chokarméen* tænkt som en vel afbalanceret rambuk. Effektivitet behøver ikke at være elegant. Som under de afsluttende operationer under Verdenskrigen skulle gennembrudsoperationen have karakter af et "*dybt slag*", hvor forsvarerens stillinger, artilleri og kommandostruktur blev ramt samtidig fra starten af slaget.

I sommeren 1927 fremlagde Tukhachevsky som et bidrag til femårsplanlægningen de radikale skridt, som Sovjetunionen måtte tage for at opbygge en moderne militær magt før en eventuel storkrig, bl.a. produktionen af 100 000 artilleripiecer – til 250 divisioner – og 30 000 fly. Så omfattende krav gjorde ham sårbar overfor intriger. Stalin havde som kommissær i den sydlige akse under felttoget mod Polen været medskyldig i dets fiasko, hvilket den daværende

overordnede operative chef, Tukhachevsky aldrig havde lagt skjul på. Derfor kunne Stalin aldrig have fuld tillid til ham.

Det var fortsat før 1930'ernes internationale kriser. Verden var fredelig, den sovjetiske økonomi var fortsat svag og uanset den udenrigspolitiske retorik havde den militære opbygning endnu ikke første prioritet. Tukhachevsky mistede sine stillinger i Moskva og blev sendt til Leningrad som chef for Militærdistriktet.

Kolossens sjæl og struktur skabes

Tukhachevsky anvendte tiden i Leningrad til at prøve sine forskellige ideer gennem øvelser og eksperimenter, og opretholdt til stadighed sit netværk til kontakter i hovedstaben. I 1930 overvejede Stalin at fjerne ham helt, men i 1931 ændrede den internationale situation sig med den japanske invasion i Manchuriet, der placerede en ekspansionistisk stormagts styrker ved Sovjetunionens grænse.

Tukhachevsky blev placeret igen som chef for de væbnede styrker, og kom som sådan kom til at inspirere og lede opbygningen af en moderne militærindustri og forberedelserne til mobilisering af det civile produktionsapparat til konvertering til militærproduktion. Det var en kaotisk og brutal proces. Den forløb parallelt med de første Femårsplaners brutale indsats for på få år at opbygge en sværindustri infrastruktur og produktionsapparat. Begge skulle i stor udstrækning placeres på "bar mark", udenfor rækkevidden af fjendtlige invaderende styrker og bombefly. Virksomhedsledere og ingeniører blev holdt motiveret af frygt ved regelmæssige udrensninger. Arbejdskraften kom til rådighed som et bevidst resultat af tvangskollektivering, der dels leverede slavearbejdere til infrastrukturprojekterne, og dels i kraft af den medfølgende hungersnød, der førte til flugt fra land til by og således forøgede antallet af industriarbejdere.

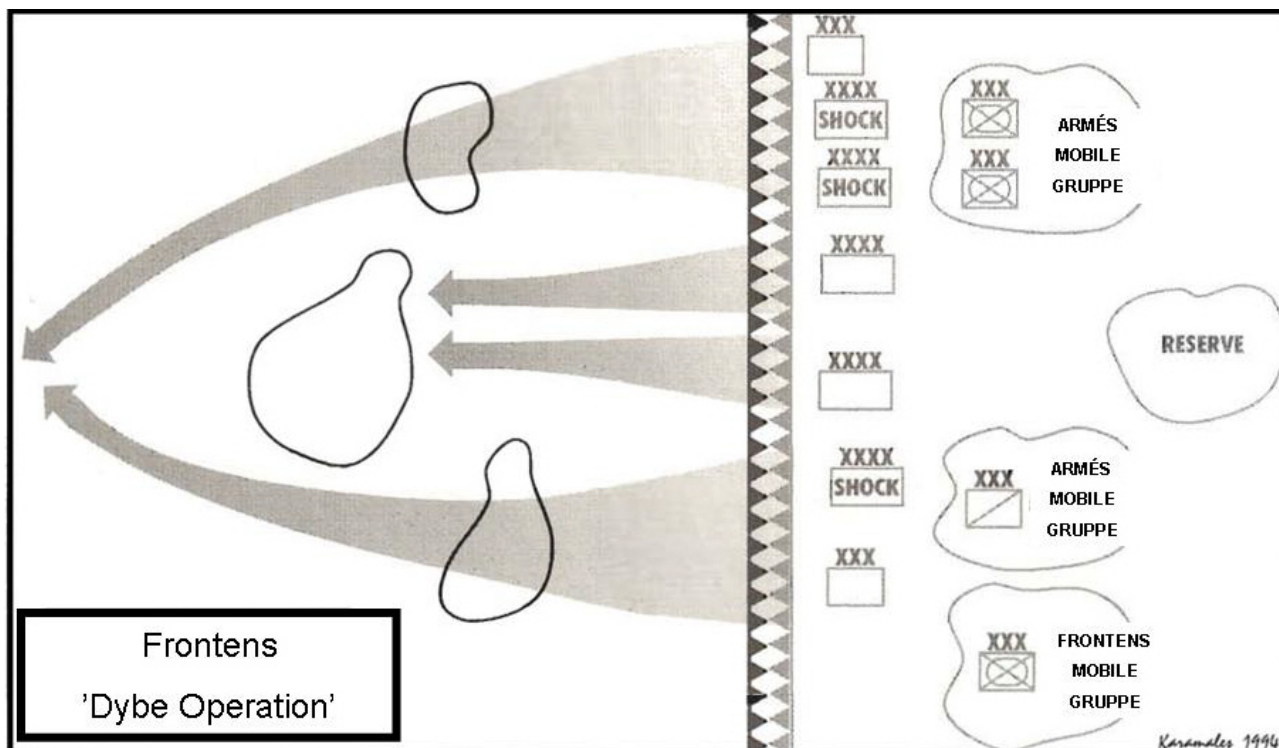
Mikhail Tukhachevsky som Marskal af Sovjetunionen
op mod hans arrestation og henrettelse i 1937

Efter et par år begyndte enhederne at modtage moderne materiel. Samtidig så man de første resultater af den omfattende uddannelse af flere officerer. Nye troppeenheder blev oprettet, om der blev gennemført meget store feltøvelser med sigtet at udvikle struktur og doktrin.

Triandafillov var ganske vist blevet dræbt i 1931 ved et flystyrt. Det fremmer ikke flysikkerhed at forcere produktionens størrelse. Men før dette skete, havde han udviklet sine tanker om operationerne efter gennembruddet. De skulle tage karakter af den "dybe operation" af mekaniserede grupper med flystøtte og luftbårne enheder, der hurtigt blev indsat mod fjendens bagland, og således kom hans operative modtræk i forkøbet.

Det blev den fem år ældre *Georgiy Samoilovich Isserson*, der kompletterede den russiske doktrin for, hvad man senere ville kalde massive lynkrigsoperationer. Han var i 1934

leder af operationsafdelingen på Frunzeakademiet og blev den første chef for afdelingen for landoperationer, da det nye Generalstabsakademi blev etableret. I 1932 og igen i 1937 udgav han "Udviklingen af Operativ Kunst" og i 1933 udbyggede han Triandafillovs koncept i "De grundlæggende elementer i Dybe Operationer".

Fra Richard W. Harrison, *The Russian Way, Operational Art, 1904-1940*, Lawrence 2001

Den dybe operation efter Stalins ødelæggelse af eliten

Man kan med betydelig ret sige, at ideen om den dybe operation var en logisk følge af den russiske militære erfaring med manøvrekrig, der følger af landets geografi – de udstrakte sletter og stepper. *Generalløjtnant Y. V. Romeyko-Gurkos* blandede fremskudte kommando under den tyrkisk-russiske krig i 1877-78 og koncepten bag *generalløjtnant P. I. Mishchenkos* kommando under krigen med Japan i Manchuriet i 1904-05 var prototyper.

I 1937 var man på vej mod at kunne realisere idealet. Men ødelæggelsen af den professionelle elite i 1937-38 fjernede initiativet hos hovedparten af de overlevende, der kunne og turde tænke. Den "Røde Hær" var derfor indtil 1942 som en alvorligt hjerneskadet, hvor sanser skal udvikles, nervebaner gendannes og lemmer derefter genoptrænes. Det var derfor kun i de afsluttende to år af Den Store Fædrelandskrig, at apparat og føring blev så robust og sikkert, at den klare tanke kunne føres ud i livet på de højest prioriterede fronter.

Den dybe operation fik i 1980'erne sin renæssance i form af generalstabschefen *Nikolay Ogarkovs "Operative Manøvregrupper"*.

Af fædrene til 2. Verdenskrigs fleksible kolos overlevede kun Isserson, i Gulag, hvor han var anbragt for at have kritiseret den sovjetiske føring i den første fase af Vinterkrigen mod Finland. Triandafillovs styrt reddede ham fra at blive skudt sammen med Tukhachevsky og dennes andre nærmeste hjælpere i 1937. Svechin fulgte sin gamle modstander, da han blev henrettet året efter. Men deres værk, den moderne Røde Hær, var stærk nok til at fungere og genopbygge sig selv efter åreladningerne i 1937-38 og 1941-42. Dens intellektuelle sjæl var stærk nok til at overleve det direkte angreb på dens ledere og professionelle holdninger fra 1937 indtil Stalins død

og overbevisende nok til at inspirere den amerikanske hær under genprofessionaliseringen efter Vietnamkrigen.

Isserson – før Gulag. Han overlevede.

Eftertanke

Når man sammenholder den sovjetiske evne til åbent at uddrage komplette erfaringer af 1. Verdenskrig med forløbet i Tyskland og specielt i de demokratiske, vestlige lande, må man stille sig spørgsmålet, om disse sidste overhovedet er i stand til i fredstid at se klart nok til at lære af en traumatisk krigserfaring.

Hvor vanskeligt dette er, demonstreres også af det amerikanske forløb efter Vietnam. Hæren flygtede fra den ubehagelige erfaring, sit første nederlag, og reformerede sig på de tekniske, taktiske og operative områder til et kunne vinde en fremtidig 'ordentlig' krig. Man lærte ikke af de problemer på det politisk-strategiske niveau, der havde været en central årsag til nederlaget, herunder præsident Johnsons beslutning om at gå i krig, uden at samfundet, hjemmefronten, blev involveret i krigsførelsen. Krigen blev ført af et fredstidssamfund.

Da Amerika derefter *aldrig* mere ville involveres i sådanne krige, var der heller ikke grund til at lære af de alvorlige fejl, der blev begået i forholdet til det sydvietnamesiske folk og i samspillet med landets politiske regimer. Som tyskerne i mellemkrigstiden koncentrerede man sig helt om at udvikle verdens bedste taktiske og operative instrument.

Så kom Irak, og USA var dømt til at gentage samme fejl som godt 35 år tidligere.

Kildeudgivelser og litteratur:

Kildeudgivelser:

I.S. Bloch, *Is War now Impossible?* London 1899 (genudgivet London 1991)

David M. Glantz, *The Evolution of Soviet Operational Art, 1927- The Documentary Basis. Volume I. Operational Art, 1927-1964.* London 1995

Antoine Henri de Jomini, *The Art of War.* Philadelphia 1862 (genudgivet London 1992)

Aleksandr A. Svechin, *Strategy*. Moskva 1927 (engelsk udgivelse ved Kent D. Lee, Minneapolis, 1992)

V.K. Triandafillov, *The Nature of the Operations of Modern Armies*. Moskva-Leningrad 1929 (engelsk udgivelse ved Jacob W. Kipp, Ilford 1994)

Litteratur:

Seweryn Bialer (red.), *Stalin and His Generals. Soviet Military Memoirs of World War II*. 1969
Lawrence X. Clifford, *Tukhachevsky and Blitzkrieg*. Boston 2004

Carl Van Dyke,

- *Russian Military Doctrine and Education, 1832-1914*. New York 1990
- *The Soviet Invasion of Finland, 1939-40*. London 1997

John Erickson,

- *The Soviet High Command. A Military-Political History, 1918-1941*. London 2001 (3. udg. – første udgave 1962)
- *The Road to Stalingrad*. London 1975
- *The Road to Berlin*. London 1983

David M. Glantz,

- *Soviet Military Operational Art: In Pursuit of Deep Battle*. London 1991
- *Stumbling Colossus. The Red Army on the Eve of the World War*. Lawrence 1998

Richard W. Harrison, *The Russian Way of War. Operational Art, 1904-1940*. Lawrence 2001

Bruce W. Menning, *Bayonets before Bullets. The Imperial Russian Army, 1861-1914*. Indianapolis 1992

Lennart Samuelson, *Plans for Stalin's War Machine. Tukhachevskii and Military-Economic Planning, 1925-1941*. Birmingham 2000

Sally W. Stoecker, *Forging Stalin's Army. Marshal Tukhachevsky and the Politics of Military Innovation*. Boulder 1998

David R. Stone, *Hammer & Rifle. The Militarization of the Soviet Union, 1926-1933*. Lawrence 2000.

Norman Stone, *The Eastern Front 1914-1917*. London 1975